

Wprowadzenie

Kultura jakiejś grupy rozumiana jest jako zestaw akceptowanych w niej, choć nie zawsze w pełni realizowanych i nie zawsze wyraźnie problematyzowanych przez działające podmioty, ogólnych wzorów zachowań, praktyk i ich wytworów oraz jako grupowy system aksjologiczny, a więc system przyjmowanych (faktycznie respektowanych, a czasem tylko uznawanych) wartości i norm. Ta kultura w postaci pewnej wiedzy symbolicznej jest przekazywana w procesie socjalizacji i wychowania w rodzinie, szkole i innych grupach odniesienia.

Na kapitał kulturowy człowieka składają się przede wszystkim język, jakim posługuje się rodzina, oraz wiedza i znanstwo. Kapitał kulturowy występuje w dwóch postaciach: ogólnej, gdzie jest on rozumiany jako pochodna przynależności do określonych, zazwyczaj dużych zbiorowości (narody, Kościoły itp.) oraz szczególnej – w tym wypadku jest on wynikiem osobistych kontaktów i jest dystrybuowany w ściśle spersonalizowanych interakcjach.

Ogólny kapitał kulturowy kształtuje się przede wszystkim w takich instytucjach, jak szkoła, natomiast szczególny kapitał kulturowy tworzony jest na podstawie pamięci o określonych osobach czy konkretnych sytuacjach. Dzięki temu mogą się kształtować kręgi znajomych lub przyjaciół.

W XXI wieku jesteśmy świadkami rozpowszechnionych na szeroką skalę zjawisk globalizacji, migracji, wielokulturowości, międzykulturowości, transkulturowości. Efektem tych zjawisk jest wzrost liczby rodzin wieloreligijnych, wielonarodowościowych, wielokulturowych, wielojęzycznych czy ponadnarodowych.

W takich rodzinach interesującym naukowo zjawiskiem społecznym jest m.in. transmisja kultury.

Niniejszy numer czasopisma został poświęcony transmisji kultury w rodzinie, szkole i innych grupach odniesienia. Niektórzy autorzy artykułów zamieszczonych w tym numerze są członkami Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej (SWEM), które objęło patronatem niniejszą publikację.

Dział „Artykuły i rozprawy” rozpoczyna tekst autorstwa członkini Zarządu SWEM, Ewy Sowy-Behane, Joanny Cukras-Stelągowskiej oraz Alicji Hruzd-Matuszczyk. Autorki dokonują w artykule charakterystyki małżeństw i procesu wychowania dwuwyznaniowego na pograniczu. Prezentowany artykuł ma charakter przeglądowy. Omawiane badania skupiają się na rodzinach wielowyznaniowych żyjących na polskich pograniczach kulturowych, szczególnie południowym i wschodnim, gdzie dochodzi do naturalnego spotkania różnych narodów, religii i tradycji.

Powyższy przedmiot badań został podjęty także przez Joannę Sacharczuk, która dokonała analizy mechanizmów transmisji kultury w rodzinach polskich i żydowskich mieszkających w międzywojennym Białymstoku. Przeprowadzone przez nią badania koncentrują się na porównaniu praktyki przekazywania tzw. „tradycji wielkich i małych” w obu społecznościach z uwzględnieniem wielokulturowego charakteru miasta.

Celem tekstu Adeli Kożyczkowskiej jest próba refleksji wokół pytania: Jak (nie)możliwa jest śląszczyzna w polityce kulturowego unicestwienia? Przedmiotem zainteresowania autorki jest kwestia pamiętania społecznego. Autorka w swoich badaniach przyjmuje dziedzictwo śląskie jako egzemplifikację tych kultur, których ważną częścią jest niepamięć o traumach politycznych i wojennych.

Z kolei Alina Szwarz przedstawia artykuł, który dotyczy realizacji bardzo ważnego komponentu tożsamości społeczno-kulturowej, czyli edukacji regionalnej. Celem opracowania jest podjęcie dyskusji nad istotą kształcenia regionalnego we współczesnej szkole oraz zaprezentowanie wycinka badań wstępnych dotyczących deklarowanej wiedzy uczniów o swoim regionie.

Beata Szurowska w swoim artykule wskazuje na znaczenie wczesnej edukacji patriotycznej i rozwijanie tożsamości narodowej u dzieci w wieku przedszkolnym. W artykule przedstawiono wyniki badań,

których celem było ustalenie, w jaki sposób dzieci sześciolatnie opisują ojczyznę i jakie kategorie definicyjne najczęściej pojawiają się w ich wypowiedziach oraz w jaki sposób zapoznanie przedszkolaków z utworami literackimi na ten temat zmienia ich sposób budowania definicji i wiedzy na temat ojczyzny.

Artykuł Kingi Majchrzak-Ptak prezentuje wyniki osadzonych w schemacie etnograficznym badań porównawczych, bazujących na analizie i interpretacji danych zgromadzonych dzięki m.in. (auto)obserwacji i przeszukiwaniu źródeł wtórnych, zogniskowanych wokół semioforów zlokalizowanych w przestrzeni uniwersyteckiej.

W dziale „Raporty z badań” znalazł się artykuł Marty Guziuk-Tkacz, którego celem jest zaprezentowanie istoty transkulturowości jako jednej z najbardziej charakterystycznych cech współczesności, jak również immanentnie z nią powiązanych procesów transkultuacji i dynamicznych transferów kulturowych oraz ich konsekwencji w postaci hybrydyzacji kultur i ludzkich tożsamości.

Dział „Miscellanea” otwiera artykuł Agnieszki Kaczor. Celem omówionych w nim badań było ustalenie, jaką rolę odgrywa dokumentacja w organizacji projektu edukacyjnego w pracy z dziećmi z klas I–III. Z uwagi na konieczność doskonalenia procesu dokumentacyjnego dokonano próby opisu zagadnienia, a także wyprowadzenia wskazówek dla praktyki pedagogicznej.

Z kolei Iwona Murawska i Karol Motyl w swoim artykule dokonują próby rozpoznania doświadczeń maturalnych absolwentek i absolwentów szkół ponadpodstawowych (obecnych studentek i studentów pedagogiki) w kontekście ich oceny działań nauczycieli w klasie maturalnej. Takie założenia miały na celu sprawdzenie, czy osoby biorące udział w badaniu odczuwały w ostatniej klasie szkoły średniej jakąś formę presji maturalnej.

W dziale „Sprawozdania” Mikołaj Brenk i Konrad Nowak-Kluczyński szeroko omawiają przebieg Jubileuszu 25-lecia Towarzystwa Historii Edukacji, jaki obchodzono podczas XVII seminarium naukowego tegoż Towarzystwa w Obrzycku w dniach 4–5 czerwca 2025 roku.

Całość numeru zamyka recenzja Stanisława Szeligi, który omawia książkę Alicji Żywczok i Bogumiły Bobik *Pedagogika analityczna. Od porządkowania wiedzy naukowej do odkrywania jej nowych obszarów*.

Mam nadzieję, że publikacje zawarte w tym numerze naszego czasopisma zainspirują Państwa do dalszych refleksji, badań oraz działań na rzecz świadomego i odpowiedzialnego przekazu kulturowego w zmieniającym się świecie.

Życzę inspirującej lektury.

ADRES DO KORESPONDENCJI:

Dr hab. Ewa Sowa-Behtane, prof. UIK
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: ewa.sowa@ignatianum.edu.pl